

ДЗЯРЖАЎНАЯ МОВА Ў КРЫМІНАЛЬНЫМ ПРАЦЭСЕ БЕЛАРУСІ

В.І. Самарын, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

1. Пытанне мовы, якая выкарыстоўваецца ў судаводстве па крымінальных справах, з'яўляецца важным з пункту гледжання выяўлення ісціны і, адначасова, права чалавека на абарону яго інтарэсаў. Яшчэ ў Статуце ВКЛ 1588 г. гаварылася, што пісар земскі павінен па-руску (г. зн. па-беларуску) літарамі і словамі рускімі ўсе дакументы, выпіскі і позвы пісаць, а не іншай мовай і словамі (Р. IV, арт. 4). Такім чынам, у судаводстве павінна была выкарыстоўвацца адзіная дзяржаўная (беларуская) мова. Пасля паглынання беларускіх зямель Расійскай імперыяй у судах выкарыстоўвалі адзіную дзяржаўную мову Расіі – рускую. Толькі з прыняццем Канстытуцыі БССР 1937 г. зноў адзінай мовай для крымінальнага судаводства была замацавана беларуская. Аднак у арт. 12 КПК БССР 1960 г. з'явіліся ўжо дзве мовы судаводства: беларуская і руская. Нормы кодэкса аб мовах судаводства амаль не змяніліся і пасля прыняцця Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь 1994 г., дзе адзінай дзяржаўнай мовай замацоўвалася беларуская.

Дзеючы арт. 17 Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь устанавіў, што “*дзяржаўнымі мовамі ў Рэспубліцы Беларусь з'яўляюцца беларуская і руская мовы*”. Пры гэтым арт. 21 КПК 1999 г. поўнасьцю запазычыў змест норм, якія змяшчаліся раней у арт. 12 КПК БССР 1960 г. Такім чынам, заканадаўча замацавана альтэрнатыва з дзвюх моў, але не маецца парадку выбару адной з дзяржаўных моў для выкарыстання пад час вядзення судаводства.

2. У агульных судах амаль няма крымінальных спраў, у якіх судаводства вялося на беларускай мове, бо суддзі і службовыя асобы органаў крымінальнага праследавання адмаўляюць грамадзянам у ажыццяўленні іх канстытуцыйнага права, прадугледжанага таксама арт. 14 Закона Рэспублікі Беларусь “*Аб мовах у Рэспубліцы Беларусь*”, арт. 13 Кодэкса Рэспублікі Беларусь аб судаўладкаванні і статусе суддзяў, арт. 21 КПК. Нормы ч. 1 арт. 94 і ч. 2 арт. 133 Кодэкса аб судаўладкаванні і статусе суддзяў трэба падмацаваць сістэмай праверкі адпаведных ведаў абедзвюх дзяржаўных моў.

Беларускае заканадаўства не называе ўдзельніка крымінальнага працэсу, які мае права абраць мову судаводства па асобнай крымінальнай справе. У той жа час можна звярнуцца да практыкі іншых краін: напрыклад, арт. 97 Федэральнага закона Швейцарыі аб федэральным крымінальным судаводстве прадугледжвае, што справа ў Федэральным крымінальным суддзе разглядаецца на мове абвінавачваемага, калі той размаўляе на нямецкай, французскай ці італьянскай мовах [1]. Падобныя нормы ўтрымлівае параграф 14 Акта Фінляндыі аб мовах [0]. Калі ж абвінавачваемыя выбіраюць розныя дзяржаўныя мовы, тады канчатковы выбар павінен зрабіць суд, улічваючы інтарэсы ўсіх абвінавачваемых. Нельга казаць, што з-за выбару адной з дзяржаўных моў, усе працэсуальныя дакументы павінны складацца на ёй. На нашу думку, у справе павінен абавязкова прысутнічаць пераклад усіх іншамоўных дакументаў на абраную мову судаводства. Можна таксама запазычыць норму фінскага заканадаўства, якая абавязвае дзяржаўныя органы бясплатна перакладаць прысуды і іншыя акты ў

кримінальним процесом на іншу державну мову за проханням осіб, чия права зачігаються такими актами. Мова, обрана з початку судового розбору, повинна зберігатися на всіх подальших судових стадіях процесу.

3. Таким чином, необхідно надзвичайно "слабкий бок" у кримінальній процесі – обвинувачуваного – права вибрати державну мову, на якій повинна вестися судочина за кримінальною справою відносно нього.

Література:

1. Bundesgesetz über die Bundesstrafrechtspflege, den 15. Juni 1934 // [Electronic resource] / Schweizer Gesetzestexte. – 2007. – Mode of access: <http://www.gesetze.ch/sr/312.0/index.htm>.

Language Act of Finland, the 1st of January 2004 [Electronic resource] / FinLex. – 2007. – Mode of access: <http://www.finlex.fi/pdf/saadkaan/E0030423.PDF>.